

**В.В. Романчукевич, аспірант Університету банківської справи
Національного банку України, м. Київ**

ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В ПРИЗМІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Розвиток наукової теоретичної думки та міжнародний досвід засвідчують, що країни із відносно незалежними центральними банками (далі – ЦБ), як правило, добиваються кращих результатів економічної політики, ніж країни із відносно залежними ЦБ. Водночас у загальному вигляді незалежність центрального банку (далі – НЦБ) можливо визначити як інституціональну спроможність центрального банку, що звичайно закріплена законодавчим мандатом, провадити монетарну політику, яка є незалежною від директив, інструкцій та інших форм втручання з боку уряду, галузевих лобі та інших груп інтересів.

Крім того, задля забезпечення демократичного процесу прийняття рішень у сфері монетарної політики така незалежність має бути підкріплена чітким та ефективним механізмом *підзвітності* ЦБ. А також з метою здійснення моніторингу та оцінки діяльності цілі та політика ЦБ мають бути *чітко визначені* у законодавстві, а діяльність ЦБ має бути *прозорою* для громадськості.

Для оцінки незалежності Національного банку України ми використали два індекси – індекс Цукермана й GMT-індекс. Індекс Цукермана містить у собі шістнадцять змінних, об'єднаних у чотири групи: кадрова автономія, розробка грошово-кредитної політики, її мети й обмеження на фінансування державного бюджету. Кожна із шістнадцяти змінних може приймати значення від нуля (мінімальний рівень НЦБ) до одиниці (максимальний рівень НЦБ). Другим індексом, використаним нами, є GMT-індекс. Він містить у собі два підіндекси, які враховують також 16 змінних, що відображають політичну й економічну НЦБ. Вони є бінарними й можуть приймати тільки два значення: “істина” або “неправда”.

Таким чином, загальний результат за індексом Цукермана, який був визначений нами, дорівнює 0,51, а за GMT-індексом результат становить 8 балів з 16 можливих. Цей результат можна інтерпретувати таким чином, що “рівень незалежності” НБУ становить лише 50-51 % від ідеального стану, а тому очевидна необхідність подальших реформ для гарантування вищого рівня незалежності для Національного банку в Україні.

Оцінка незалежності Національного банку свідчить про те, що акти, які регулюють діяльність Національного банку України та уряду, формально і фактично відповідають критеріям ЄС щодо незалежності центрального банку, однак є недостатніми.

Для виконання поставлених цілей Національному банку України бракує функціональної та політичної незалежності. Він повинний отримати

більшу свободу в здійсненні грошово-кредитної політики та обмежити можливість прямого впливу на свою діяльність політичних органів влади. Саме тому необхідне посилення незалежності Національного банку України, зокрема й шляхом внесення змін до Закону “Про Національний банк України” з метою приведення його у відповідність до стандартів ЄС.

Розробка і прийняття законопроекту обумовлюються також необхідністю виконання плану дій Україна – ЄС. Відповідно до переліку заходів щодо виконання плану дій “Україна – Європейський Союз” (розпорядження КМУ від 22.04.2005), Україна взяла на себе зобов’язання “посилити незалежність Національного банку України, у тому числі в разі необхідності внести зміни до Закону України “Про Національний банк України” з метою приведення його у відповідність до стандартів ЄС” (п. 36, розділу 2.2 Переліку заходів).

Основні напрямки законодавчого удосконалення незалежності Національного банку України мають знаходитися в площині:

- уточнення та закріплення головної мети Національного банку України;
- деполітизації роботи складу його керівних органів;
- розбудови чіткіших законодавчих засад функціонування Правління НБУ;
- оптимізації розподілу повноважень між Радою і Правлінням НБУ;
- посилення фінансової незалежності Національного банку України тощо.

Романчукевич, В.В. Оцінка та шляхи підвищення незалежності Національного банку України в призмі євроінтеграційних процесів [Текст] / В.В. Романчукевич // Міжнародна банківська конкуренція : теорія і практика : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2010 р.). - Суми : УАБС НБУ, 2010. - Т. 2. - С. 153-154.